

Барджадзе Р. Дослідження стану самоосвітньої діяльності майбутніх фармацевтів. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 10. С. 6-11. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-001>

Barjadze R. Doslidzhennia stanu samoosvitnoi diialnosti maibutnikh farmatsevtiv [Study of the state of self-educational activities of future pharmacists]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 10. S. 6-11. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-001>

УДК 378.147.091.31:[615.15]

DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i10-001

Руслана БАРДЖАДЗЕ

Черкаська медична академія, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5041-3186>

ryslana1976@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ

Анотація. Пропонована стаття присвячена проблемі організації самоосвітньої діяльності майбутніх фармацевтів. Авторка подає результати проведеного експерименту щодо визначення рівнів її організації, використовуючи опитування. Респондентами стали студенти трьох українських закладів вищої освіти медичного спрямування та їхні викладачі. Метою статті є вивчення і порівняння отриманих даних для об'єктивного оцінювання наявних рівнів організації самоосвітньої діяльності студентів в закладах освіти та визначення шляхів покращення поточного стану.

Авторка визначила наявні рівні організації самоосвітньої діяльності такі як: початковий, середній, достатній, високий. Розподіл за рівнями здійснювався на підставі опитування, для чого був розроблений авторський опитувальник, який має низку тверджень щодо організації самоосвітньої діяльності за такими критеріями: мотиваційним, когнітивним, діяльнісним і суб'єктно-рефлексивним. Респонденти присвоювали визначену кількість балів кожному твердженню, після чого було проведено підрахунок. Він уможливив детальний розгляд актуального стану організації самоосвітньої діяльності респондентів.

Отримані дані засвідчують, що, студенти найкраще вмотивовані до самоосвітньої діяльності, переважно знають про методи її організації, обізнані в способах самоорганізації, самоконтролю. Проте, їх застосовування здобувачами освіти викликають труднощі. Щодо самоконтролю, самоорганізації, аналізування власного досвіду самоосвітньої діяльності, коригування та планування своїх дій, то як студенти, так і викладачі відмічають нижчий рівень їх розвитку. Тому за діяльнісним і суб'єктно-рефлексивним критеріями показники є нижчими. Це дає підстави викладачам застосовувати відповідні педагогічні умови, які уможливляють більш ефективну організацію самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців.

Ключові слова: організація самоосвітньої діяльності; майбутні фармацевти; рівні організації самоосвітньої діяльності; критерії.

Ruslana BARJADZE

Cherkasy Medical Academy, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5041-3186>

ryslana1976@gmail.com

STUDY OF THE STATE OF SELF-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE PHARMACISTS

Abstract. The proposed article is devoted to the problem of organizing self-education activities by future pharmacists. The author presents the results of an experiment conducted to determine the levels of her organization using a survey. Respondents were students of three Ukrainian medical institutions of higher education and their teachers. The purpose of the article is to study and compare the obtained data for an objective assessment of the existing levels of organization of self-education activities by students in educational institutions and to determine ways to improve the current state.

The author defined the available levels of organization of self-education as follows: elementary, middle, sufficient, high. The division into levels was carried out on the basis of a survey, for which an author's questionnaire was developed, which has a number of statements regarding the organization of self-educational activities according to the following criteria: motivational, cognitive, activity and subject-reflective. Respondents assigned a certain number of points to each statement, after which a calculation was made. It made possible a detailed examination of the current state of the self-education organization of the respondents.

The obtained data prove that students are the best motivated for self-educational activity, they mostly know about the methods of its organization, they are knowledgeable about the methods of self-organization, self-control. However, their application by education seekers causes the difficulties. As for self-control, self-organization, analysis of one's own experience of self-education, adjustment and planning of one's actions, both students and teachers note a lower level of their development. Therefore, according to the activity and subject-reflective criteria, the indicators are lower. This gives teachers a reason to apply appropriate pedagogical conditions that enable more effective organization of self-education activities of future specialists.

Key words: organization of self-education activities; future pharmacists; levels of organization of self-educational activities; criteria.

Постановка проблеми. В епоху глобальних змін та інтеграції України в європейське та світове співтовариство, в тому числі й у сфері освіти, зростає роль виховання висококваліфікованих фахівців, професіоналів своєї справи. Медичні професії користуються попитом як у нашій країні, так і за кордоном. Успішна підготовка студентів-медиків нерозривно пов'язана з достатньою професійною підготовкою та здатністю до самоосвіти і самовдосконалення.

Сучасне освітнє інформаційне середовище вимагає від майбутніх фахівців, зокрема фармацевтів, не тільки засвоєння великого обсягу інформації, але й умінь її шукати, аналізувати й застосовувати, що відображено в Законі України «Про вищу освіту» [1]. Тому їм необхідно прагнути до постійного самовдосконалення та набуття нових знань, а саморозвиток дає їм змогу реалізувати набуті в ЗВО навички організації самоосвітньої діяльності [2]. Самоосвітня діяльність є ключем до нових навичок і знань, забезпечує здобувачам освіти вибір, суб'єктну позицію і автономію. Вони розробляють, керують і створюють власний навчальний досвід на основі особистих потреб та інтересів. Тому організація самоосвітньої діяльності студентів, зокрема фармацевтів, у системі освітнього дискурсу набули особливого значення в педагогіці. Ця проблема стала надзвичайно актуальною в педагогічній теорії та практиці сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість дослідників вивчають різні сторони самоосвітньої компетентності як майбутніх фахівців, так і професіоналів (І. Андрущук, Н. Ничкало, О. Самойленко, О. Щербак тощо), зокрема студентів-медиків (Т. Самойленко, Л. Козлова, О. Кравченко). Наукові доробки А. Айзенберга, В. Бобрицької, В. Буряка, Г. Серікова та ін. розкривають сутність організації самоосвіти студентів. Організації самоосвітньої діяльності останнім часом присвятили наукову увагу Н. Борисенко, В. Гайда, І. Гриценко, В. Денисенко, О. Заверуха, Ф. Левченко, Л. Майборода, Н. Сидоренко тощо.

Метою пропонованого дослідження є визначення та порівняння рівнів організації самоосвітньої діяльності студентами-фармацевтами стосовно себе, та викладачами стосовно студентів за чотирма критеріями: мотиваційним, когнітивним, діяльнісним і суб'єктно-рефлексивним.

Методи дослідження обирались відповідно до мети, і вміщували низку загальнонаукових методів, а саме: теоретичного аналізу наукових джерел, синтезу, порівняння та узагальнення інформації; емпіричних методів наукового дослідження, а саме: опитування, методи статистичної обробки даних (Google Форми). Розрахунки за отриманими показниками, а також графічне представлення результатів здійснювалось в електронних таблицях Microsoft Excel із пакету Microsoft 365 [3].

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальна кількість студентів і викладачів, які брали участь у педагогічному експерименті, склала 276 осіб трьох закладів вищої освіти медичного спрямування, із них – 251 студент і 25 викладачів.

Учасникам дослідження було запропоновано відповісти на 84 запитання опитувальника «Визначення рівня організації самоосвітньої діяльності студентів». До кожного критерію складено комплекс тверджень, які необхідно було вибрати респондентам. Опитування проводилося на підставах анонімності. Студенти оцінювали свою відповідність наведеним твердженням, викладачі – відповідність студентів, у яких вони викладають. Варіантів відповіді було 4 – від 1 до 4 балів.

Дослідження виявило рівень організації самоосвітньої діяльності студентів медичних ЗВО. Аналіз відповідей студентів уможливив їхній розподіл за чотирма рівнями за визначеними чотирма критеріями (мотиваційним, когнітивним, діяльнісним і суб'єктно-рефлексивним): початковий, середній, достатній, високий. До кожного критерію складений комплекс тверджень, на які необхідно відповісти відповідно до бланку. Всього – 84 твердження з варіантами відповіді від 0 до 4 балів. Підрахунок результатів здійснювався з розрахунку максимальних 336 балів відповідно до вираженості рівнів. Чим вище рівень, тим ефективніша організація самоосвітньої діяльності студентів.

Високий рівень від 241 до 336 балів (від 72% до 100%)

Достатній рівень 157 до 240 балів (від 47% до 71%)

Середній рівень від 73 до 156 балів (від 22%до 46%)

Початковий рівень від 6 до 72 балів (до 21%)

Мотиваційний критерій має показниками мотивацію до сталого соціального статусу; спрямованість на спілкування та творчу активність; мотивацію до особистісного сенсу освіти; прагнення досягти успіху; ціннісні установки; переважання внутрішніх мотивів над зовнішніми; прагнення до цілепокладання. Обробка відповідей на запитання, які стосуються мотивації студентів до організації самоосвітньої діяльності, виявили, що більшість опитуваних демонструють достатній рівень організації самоосвітньої діяльності, а саме 55,8% респондентів з числа майбутніх фармацевтів (табл. 1).

Таблиця 1.

Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за мотиваційним критерієм

Рівні	Студенти	%	Викладачі	%
Високий	28	11,1	2	8
Достатній	140	55,8	10	40
Середній	61	24,3	12	48
Початковий	22	8,8	1	4
Всього	251	100	25	100

Викладачі вважають, що 40% студентів вмотивовано організовують власну самоосвітню діяльність на достатньому рівні. Вони впевнені, що рівень вмотивованості більшості із вибірки здобувачів освіти до самоосвітньої діяльності знаходиться на середньому рівні (48%), натомість 24,3% студентів демонструють мотивацію на середньому рівні.

Майбутні фармацевти більш оптимістично оцінюють власну вмотивованість до організації щодо високого її рівня (11,1%), відсоток викладачів, які розділяють думку студентів, становить 8%.

Початковий рівень мотивації до організації самоосвітньої діяльності визначено у 8,8% здобувачів освіти. Викладачі оцінюють цей рівень у студентів на 4%.

Загалом, як майбутні фармацевти, так і їхні наставники, демонструють однакову тенденцію показників щодо рівнів організації самоосвітньої діяльності студентів за мотиваційним критерієм, що унаочнено на рисунку 1.

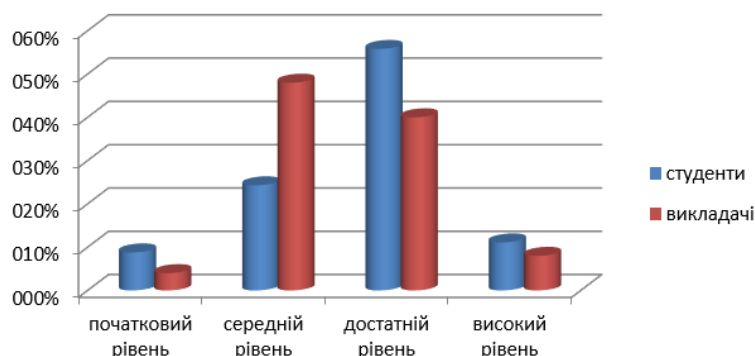

Рис. 1. Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за мотиваційним критерієм

Наступний критерій, за яким досліджувались рівні організації самоосвітньої діяльності студентів в освітньому процесі, визначено когнітивний. Його показниками вважаємо наявні у здобувачів освіти знання з самоорганізації, самоконтролю, розуміння й усвідомлення методів і способів самоосвітньої діяльності. Отримані дані розміщено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за когнітивним критерієм

Рівні	Студенти, осіб	%	Викладачі, осіб	%
Високий	22	8,8	2	8
Достатній	127	50,6	18	72
Середній	82	32,7	5	20
Початковий	20	7,9	0	0
Всього	251	100	25	100

Переважає кількість здобувачів освіти продемонструвала достатній рівень розуміння способів організації самоосвітньої діяльності, обізнаності щодо самоконтролю і самоорганізації (50,6% респондентів з числа студентів). Викладачі також оцінили рівень студентів переважно як достатній (72%). Середній рівень організації самоосвітньої діяльності майбутніх фармацевтів за когнітивним критерієм виявлено у 32,7% майбутніх фармацевтів. Викладачі (20%) такої ж думки щодо середнього рівня організації самоосвітньої діяльності студентів.

Щодо початкового рівня, то студенти виявили більш критичну оцінку своєї обізнаності у методах і способах самоосвітньої діяльності, самоконтролю і самоорганізації (7,9%). Викладачі були більш оптимістичними, і не виявили у студентів початкового рівня (0%), вважаючи, що вони мають початковий рівень ще зі школи, а також стихійно здобули ці знання.

Відсоткові показники в оцінці високого рівня організації самоосвітньої діяльності студентів за когнітивним критерієм майже збігаються у студентів і викладачів, відповідно 8,8% та 8%.

Загалом, як студенти, так і викладачі продемонстрували спільну тенденцію у рівнях організації самоосвітньої діяльності за когнітивним критерієм (рис. 2). Тобто, усвідомлення власної обізнаності в способах і методах самоосвітньої діяльності, самоконтролю й самоорганізації, співпадають з оцінкою викладачів щодо студентів. Це свідчить про налагоджене співробітництво, наявність зворотного зв'язку між викладачами й здобувачами освіти, і адекватне оцінювання й самооцінювання.

Наступним критерієм, за яким визначались рівні організації самоосвітньої діяльності студентів ЗВО медичного спрямування, обрано діяльнісний, який має показниками набутий власний досвід самоосвітньої діяльності, навички самоорганізації та самоконтролю. Отримані за допомогою опитування дані розміщено в табл. 3.

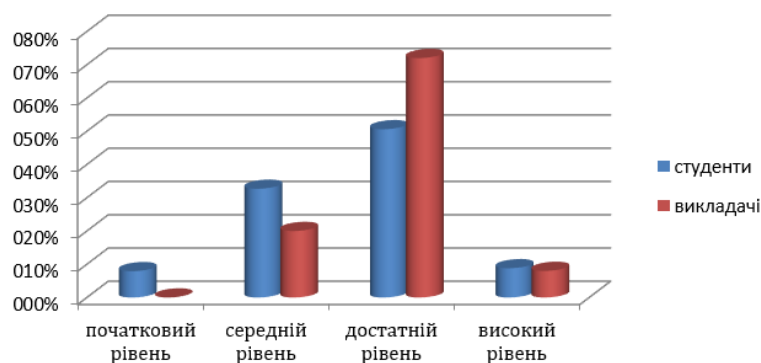

Рис. 2. Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за когнітивним критерієм

Таблиця 3.

Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за діяльнісним критерієм

Рівні	Студенти	%	Викладачі	%
Високий	19	7,5	0	0
Достатній	123	49,0	6	24
Середній	88	35,0	9	36
Початковий	21	8,5	10	40
Всього	251	100	25	100

Опитані здобувачі освіти продемонстрували переважно достатній рівень умінь організації самоосвітньої діяльності (49%) і середній (35%). Викладачі такої ж думки про рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за даним критерієм (відповідно 24% та 36%), хоча кількість респондентів, що зазначили достатній рівень, відрізняється у студентів на половину голосів, на противагу викладачам (49%/24%). Викладачі оцінили рівень організації самоосвітньої діяльності студентів за даним критерієм переважно як початковий (40%), у той час як 8,5% студентів виявили цей рівень в своїх відповідях. Тобто, викладачі не спостерігають в самоосвітній діяльності студентів певних умінь, або фіксують їх низький рівень. Припускаємо, що це стосується самоорганізації та самоконтролю, які в сьогоденних умовах у зв'язку з змішаним навчанням в закладах освіти набувають критичного значення.

Високий рівень організації самоосвітньої діяльності студентів за діяльнісним критерієм зафіксували 7,5% студентів, натомість ніхто з викладачів у проведеному опитуванні з ними не погодився (0%).

Отримані показники свідчать про потребу в увазі як здобувачів освіти, так і викладачів до навичок самоорганізації та самоконтролю у студентів, здобутті власного досвіду самоосвітньої діяльності через формування педагогічних умов для цього. До того ж, саме викладачі виявили цей недолік власної педагогічної діяльності у власних відповідях.

Результати опитування щодо організації самоосвітньої діяльності студентів за діяльнісним критерієм унаочнено на рисунку 3.

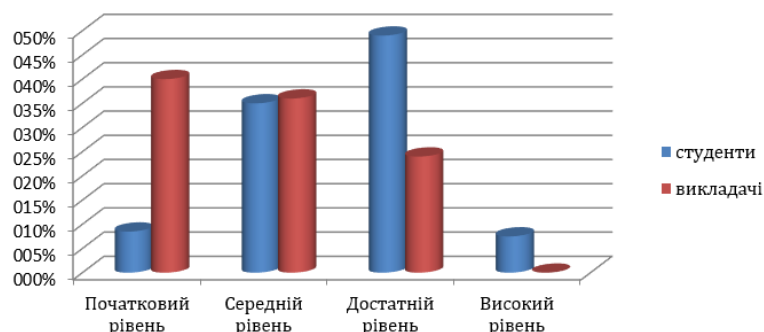

Рис. 3. Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за діяльнісним критерієм

Наступним критерієм, за яким досліджувались рівні організації самоосвітньої діяльності студентів, є суб'єктно-рефлексивний, який має показниками умінь аналізувати результати самоконтролю, самооцінювання, рефлексувати та планувати свою діяльність на основі проведеного аналізу.

Отримані дані наведено в таблиці 4.

Таблиця 4.

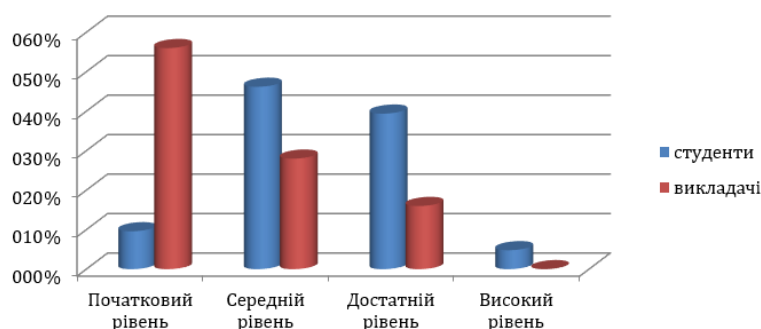
Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за суб'єктно-рефлексивним критерієм

Рівні	Студенти	%	Викладачі	%
Високий	12	4,8	0	0
Достатній	99	39,4	4	16
Середній	116	46,2	7	28
Початковий	24	9,6	14	56
Всього	251	100	25	100

Переважає більшість опитаних студентів продемонструвала середній рівень власної організації самоосвітньої діяльності за зазначеним критерієм (46,2%), з чим погоджуються 28% опитаних викладачів. Достатній рівень зафіксовано у 39,4% респондентів з числа здобувачів освіти, і у 16% викладачів, що у половину менше, ніж виявлено у студентів. Викладачі віднесли уміння майбутніх фармацевтів щодо умінь аналізування результатів самоконтролю, самооцінювання, рефлексії та планування власної діяльності до початкового рівня (56%). Аналіз показників студентів виявив 9,6% тих, хто оцінив власний рівень організації самоосвітньої діяльності студентів за суб'єктно-рефлексивним критерієм як початковий. Тобто, бачимо значну відмінність в оцінці зазначених умінь студентами і викладачами.

Високий рівень продемонстрували 4,8% здобувачів освіти, викладачі не фіксують цей рівень організації самоосвітньої діяльності студентів за суб'єктно-рефлексивним критерієм (0%).

Результати опитування щодо організації самоосвітньої діяльності студентів за суб'єктно-рефлексивним критерієм унаочнено на рисунку 4.

Рис. 4. Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів за суб'єктно-рефлексивним критерієм

Підводячи підсумки проведеного дослідження за окремими критеріями, зведемо всі отримані дані в таблицю для загального висновку (табл. 5).

Таблиця 5.

Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів

Рівні	Мотиваційний		Конгнітивний		Діяльнісний		Суб'єктно-рефлексивний		Середні показники	
	Студ %	Викл %	Студ %	Викл %	Студ %	Викл %	Студ %	Викл %	Студ %	Викл %
Високий	11,1	8	8,8	8	7,5	0	4,8	0	8,0	4
Достатній	55,8	40	50,6	72	49,0	24	39,4	16	48,7	38
Середній	24,3	48	32,7	20	35,0	36	46,2	28	34,6	33
Початковий	8,8	4	7,9	0	8,5	40	9,6	56	8,7	25

Загалом, як студенти, так і викладачі однакові щодо визначення рівня організації самоосвітньої діяльності майбутніх фармацевтів як достатнього (48,7% та 38% відповідно) та середнього (34,6% та 33%). Значні розбіжності виявлені у визначенні показників початкового рівня (8,7% студенти і 25% викладачі), де з точки зору викладачів студенти переоцінюють свій рівень організації самоосвітньої діяльності, зокрема за діяльнісним і суб'єктно-рефлексивним критеріями, чому причиною є саме об'єктивний стан самоконтролю, самоорганізації та само оцінювання, рефлексії за нашим припущенням.

Також, не співпадають показники високого рівня організації самоосвітньої діяльності у майбутніх фармацевтів та у викладачів, які не розділяють оптимістичних оцінок, отриманих від студентів (відповідно 8% та 4%).

Як бачимо з таблиці 5, студенти найкраще вмотивовані до самоосвітньої діяльності, переважно знають про методи і способи її організації. Проте, їх застосовувати вони уміють менше, і відчувають труднощі у самоконтролі, самоорганізації, аналізуванні власного досвіду самоосвітньої діяльності,

коригуванні та плануванні своїх дій щодо неї. Це дає підстави викладачам застосовувати відповідні педагогічні умови, які уможливають більш ефективну організацію самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців. На основі системного, діяльнісного, компетентнісного, міжпрофесійного, особистісно орієнтованого підходів до основних зовнішніх умов організації самоосвітньої діяльності зараховуємо такі:

- навчально-методичний супровід освітнього процесу та формування самоосвітньої компетентності студента, забезпечені викладачем для ефективної самоосвітньої діяльності;
- суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу та забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії;
- організація освітнього процесу на основі міжпрофесійного підходу із застосуванням проектної технології.

До внутрішніх умов зазвичай відносять ставлення студента до самоосвітньої діяльності, мотиви, індивідуальні особливості, наявні знання, уміння і навички самоосвітньої діяльності, тобто низку індивідуальних характеристик, які можуть вказувати на наявність і вираженість впливу виокремлених зовнішніх умов. Тому в пропонованому дослідженні використовуємо їх як показники критеріїв організації самоосвітньої діяльності майбутніх фармацевтів в інформаційно-освітньому середовищі медичних ЗВО.

На рис. 5 унаочнено загальні показники рівнів організації самоосвітньої діяльності студентів.

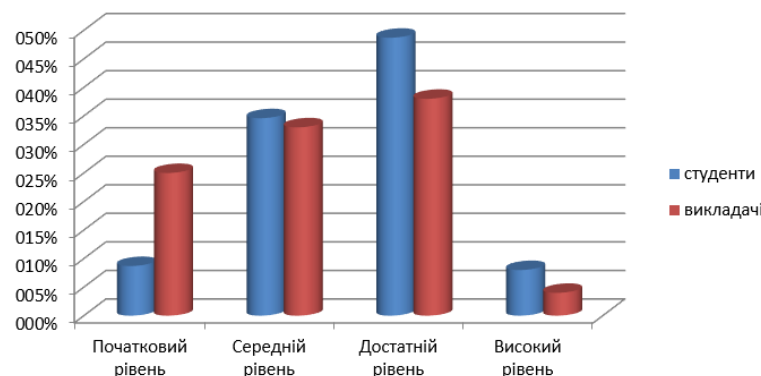

Рис. 5. Рівні організації самоосвітньої діяльності студентів

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, здійснене наукове дослідження виявило, що переважна більшість опитаних здобувачів освіти організовують власну самоосвітню діяльність на середньому та достатньому рівнях. Викладачі стосовно студентів мають таку ж думку, що і відображено в отриманих показниках під час проведення експерименту.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в застосуванні низки визначених нами педагогічних умов для підвищення рівня організації самоосвітньої діяльності майбутніх фармацевтів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Рубцов М. О., Муртазієв Е. Г., Рубцова Н. М. Методика вибору статистичного критерію та його застосування до результатів педагогічного експерименту. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка, 2018. №2 (21). С. 164-172. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3669/>.
3. Самойленко Т. І., Козлова Л. Б., Кравченко О. П. Формування самоосвітньої компетентності у студентів-медиків. Наукові часописи Університету. Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 75(т.1). Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 176-179. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32391>.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Rubtsov M. O., Murtaziev E. H., Rubtsova N. M. Metodyka vyboru statystychnoho kryteriiu ta yoho zastosuvannia do rezultativ pedahohichnoho eksperymentu. Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Pedahohika, 2018. №2 (21). S. 164-172. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3669/>.
3. Samoilenko T. I., Kozlova L. B., Kravchenko O. P. Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti u studentiv-medykiv. Naukovi chasopysy Universytetu. Serii 05. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Vypusk 75(t.1). Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2020. S. 176-179. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32391>.